

education); educational policy makers dealing with issues of gifted and talented persons; business structures whose activities are aimed at supporting gifted and talented young people, gifted and talented themselves, their parents, teachers, mentors, etc.

It is concluded that the development of innovative networks in the field of gifted and talented people education is essential not only for increasing the number of gifted and talented individuals in separate European countries and in the whole Europe, but for more complete disclosure of their potential, increasing self-esteem that will strengthen their competitiveness in the global labour market.

The perspective direction for further research can be the analysis of the experience of other innovative networks in the study area, as well as identifying the opportunities for the creative use of progressive ideas on this experience in Ukraine.

Key words: gifted and talented people, education, support, network, European talent support network.

УДК 37.007.45:129.[469.(410.2)

В. В. Вознюк

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РОЗШИРЕНИХ ШКІЛ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЯХ

У статті проаналізовано інноваційний потенціал розширених шкіл Великої Британії щодо інтеграції соціальних та освітніх послуг. На основі дослідження наявного стану задоволеності освітньою пропозицією вітчизняних шкіл визначено суттєві невідповідності потребам учнів, батьків та членів громади в цілому. У результаті компаративного аналізу діяльності британських розширених шкіл окреслено можливості впровадження окремих аспектів позитивного британського досвіду в практику українських загальноосвітніх шкіл.

Ключові слова: інноваційний потенціал, розширені школи, інтеграція, соціальні послуги, освітня пропозиція.

Постановка проблеми. В умовах активних соціально-політичних трансформацій в Україні, які охопили всі сфери життєдіяльності особистості, у тому числі й систему освіти (зміни в законодавстві про освіту, варіативність надання освітніх послуг, розмежування компетенцій та владних повноважень у сфері управління освітою, відокремленість соціальних послуг від освітньої сфери) та призвели до значного розриву між потребами учнів, батьків, сімей та громади в цілому. Ці чинники призвели до зниження рівня задоволеності якістю послуг, які надає традиційна школа. Слід зазначити, що світова освітня спільнота намагається подолати зазначену проблему, постійно перебуваючи в науково-дослідницькому пошуці. Так, у британській системі загальної середньої освіти з'явилися інноваційні освітні осередки – розширені школи, які значно диверсифікували традиційну пропозицію загальноосвітнього навчального закладу шляхом надання додаткових соціальних послуг відповідно до потреб членів місцевої громади. Зважаючи на те, що Україна активно рухається в напрямі європейської інтеграції, а також урахувавши той факт, що вітчизняна школа також не в змозі більше задовольняти постійно змінювані потреби учнів, батьків та громади в цілому, ми вважаємо за доцільне проаналізувати інноваційний потенціал зазначеного типу навчальних закладів та визначити можливості впровадження позитивних

здобутків у практиці українських загальноосвітніх шкіл.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. Розширені школи вже тривалий час є осередком надання допомоги учням, їх батькам та громаді в цілому. Поряд із тим вони є і найдосліджуванішими на сучасному етапі, оскільки найбільш повно задовольняють потреби осіб та сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах і не можуть самотійно з них вийти. Діяльність розширених шкіл ґрунтовно досліджували такі науковці, як М. Бол, Е. Дайсон, Дж. Драйфус, К. Кіндер, Е. Робсон, Р. Уайт, Е. Уілкін та ін.

Мета статті – окреслити інноваційний потенціал розширених шкіл Великої Британії та визначити можливості впровадження позитивного досвіду в практику українських загальноосвітніх шкіл.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж приступити безпосередньо до аналізу здобутків зазначеного типу навчальних закладів вважаємо за необхідне розкрити сутність поняття «розширена школа». Так, згідно із Законом «Про освіту» Об'єднаного Королівства (2002 р.) *розширені школи* – це такий тип шкіл, який пропонує широкий спектр соціальних послуг і видів діяльності, що часто виходять за межі навчального дня та допомагають задовольнити потреби учнів, їх сімей і суспільства в цілому [3, с. 5].

Вивчення досвіду діяльності розширених шкіл Великої Британії дозволило окреслити позитивні здобутки британського досвіду, які можуть бути використані в Україні. З метою контролю якості інтеграції соціальних та освітніх послуг у діяльність зазначеного типу закладів в Україні створити аналогічну Незалежну Інспекцію контролю якості стандартів в освіті, яка б давала правдиву оцінку діяльності кожного конкретного навчального закладу та у своїх звітах висвітлювала конкретні досягнення та слабкі сторони окремого навчального закладу в напрямі задоволення потреб членів місцевої громади. Також важливим є оприлюднення подібних звітів, як у ЗМІ, наукових друкованих виданнях, так і на сайтах Інспекції і Міністерства освіти.

Поряд із тим в Україні корисним, на нашу думку, буде надання загальноосвітнім навчальним закладам, які пропонують розширену пропозицію послуг, більшої автономії. І в подальшому стимулювання їх конкурентоздатності через додаткову фінансову допомогу успішним школам.

У сучасних умовах розвитку українського суспільства, на жаль, усі наукові та методичні конференції та семінари зводяться переважно до теоретичного огляду основ діяльності. На противагу цьому ми пропонуємо ініціювати семінари-практикуми, які б дійсно озброювали як учителів, так і фахівців соціальної сфери необхідними для щоденної діяльності практичними навичками, а також уможливлювали обмін досвідом фахівців конкретних розширених шкіл. Важливим на таких зібраннях, на наш погляд, буде обмін формами, методами, способами, прийомами подолання тієї чи іншої проблеми, яка впливає з потреб конкретної громади. Така діяльність буде ефективною насамперед тому, що деякі потреби різних громад є схожими, а то й однаковими.

Крім того, для пошуку способів задоволення потреб громади доцільним буде також вивчення зарубіжного досвіду діяльності розширених шкіл для запозичення та інтеграції його позитивних здобутків у діяльність кожної окремої школи.

На національному рівні необхідною, на наш погляд, є децентралізація управління, оскільки, на жаль, нововведення Міністерства освіти і науки не завжди є зрозумілими для

вчителів-практиків на шкільному рівні, тому вони виявляються неготовими до їх утілення. Такого роду нерозуміння реальної ситуації у школах призводить до низьких результатів діяльності вчителів, збільшує розрив між пропозицією послуг школи та потребами членів місцевої громади і водночас змушує вчителів перебувати постійно у стресовому стані, що позначається, у свою чергу, як на здоров'ї вчителів та учнів, так і на збільшенні прірви непорозуміння між головними суб'єктами навчально-виховного процесу – вчителем і учнем. А така ситуація тягне за собою зростання обсягу роботи психологічної служби навчального закладу, яка й так або наявна не в повному складі (практичний психолог або соціальний педагог), або перевантажена. Відповідно до положення про психологічну службу системи освіти України зі змінами від 23 липня 2009 року № 687/16703 нормативи кількості практичних психологів загальноосвітніх навчальних закладів становлять:

- у місті: кількість учнів до 499 – максимальний норматив кількості 0,5 ставки; кількість учнів 500 і більше – 0,75 ставки; на 700 учнів – 1,0 ставки;
- у селі (селищі): кількість учнів до 99 – 0,25 ставки; 100 і більше учнів – 0,5 ставки; 200 і більше – 0,75 ставки; 300 – 1, 0 ставки.

Подібна ситуація спостерігається і з нормативами кількості соціальних педагогів загальноосвітніх навчальних закладів, яка, згідно з вищезазначеним положенням, складає:

- у місті: кількість учнів до 499 – максимальний норматив кількості фахівців 0,5 ставки; 500 і більше учнів – 0,75 ставки; 700 учнів – 1,0 ставки;
- у селі (селищі): кількість учнів до 99 – максимальний норматив кількості спеціалістів 0,25 ставки; 100 і більше учнів – 0,5 ставки; 200 і більше – 0,75 ставки; 300 учнів – 1,0 ставки [4].

Отже, з огляду на зазначені у нормативному акті дані можна зробити висновок, що індивідуальний підхід до кожної дитини неможливий навіть фізично, як з боку практичного психолога, так і з боку соціального педагога, що в результаті є головною причиною неможливості задовольняти зростаючі потреби місцевої громади і потребує повного перегляду штату працівників школи і поповнення його додатковими кваліфікованими кадрами та створення на території навчального закладу постійно діючих центрів з надання додаткових соціальних послуг як учням школи, їх батькам, так і членам місцевої громади.

З огляду на серйозність ситуації ми вважаємо за доцільне збільшити кількість зазначених фахівців і закріпити це на законодавчому рівні. Поряд із тим, за аналогією з британським досвідом розширення пропозиції школи, вважаємо за доцільне ввести посади стратегічного менеджера розширеної школи, радника з перепланування роботи розширеної школи та координатора розширеної школи. Саме зазначені фахівці покликані створювати умови для успішного розвитку та надання додаткових послуг у школі, оскільки на них покладена відповідальність за управління та координацію надання високоякісних додаткових послуг, що відповідають очікуванням членів громади.

Наголосимо, що не менш важливим є налагодження співпраці між місцевими освітніми адміністраціями (обласними, міськими та районними відділами освіти), розширеними школами та фахівцями соціальної сфери. Проте, слід зауважити, що на початковому етапі розширення пропозиції шкіл їх партнерство з освітніми адміністраціями має бути дуже тісним, оскільки саме в цей період виникає найбільше проблем, які потребують негайного вирішення на управлінському та методичному рівнях.

Детально вивчивши питання діяльності ради вітчизняного загальноосвітнього навчального закладу та подібного органу управління у британських розширених школах, ми вважаємо необхідним ввести до повноважень української ради такі положення:

- 1) рада розширеної школи має право створювати координаційну групу або комітет зацікавлених осіб для планування розвитку розширених (додаткових соціальних) послуг;
- 2) рада розширеної школи повинна узгоджувати візію, тобто планувати і зосереджувати послуги таким чином, щоб вони могли вдосконалити діяльність школи для задоволення потреб учнів, їх сімей та членів місцевої громади;
- 3) рада розширеної школи має налагоджувати співпрацю з іншими місцевими постачальниками послуг для дітей – спеціалістами з охорони здоров'я, міліції, пожежної служби, соціальних послуг, волонтерського сектору;
- 4) рада розширеної школи повинна здійснювати облік наявних послуг та консультацій учнів, сімей, працівників школи та всієї громади;
- 5) рада розширеної школи повинна здійснювати аналіз можливостей місцевих груп та окремих осіб громади, які вони можуть запропонувати для розвитку розширених шкіл;
- 6) рада розширеної школи повинна створювати пропозицію послуг, які можуть надаватися на території школи;
- 7) рада розширеної школи має право приймати рішення щодо призначення спеціалістів, відповідальних за управління розширеними послугами;
- 8) рада розширеної школи повинна раціонально використовувати фінансування та залучати додаткові кошти юридичних та фізичних осіб за потреби.

Незаперечним є факт, що питання здоров'язбереження на національному рівні нині є пріоритетним. Вітчизняна законодавча база, починаючи з 1992 року, поповнилася низкою нормативних актів, які стосуються охорони здоров'я. Проте, окрім держави, кожна конкретна особистість також повинна дотримуватися здорового способу життя, який охоплює не лише вчасне лікування вже наявних хвороб, але й їх попередження за допомогою свідомих занять фізичною культурою та спортом, здорового харчування. Для розв'язання окреслених проблем вважаємо за необхідне запозичити досвід діяльності британських розширених шкіл, які тісно співпрацюють із постачальниками додаткових послуг, зокрема, Харпендським оздоровчо-дозвіллевим центром (Harpenden Leisure Centre), діяльність якого спрямована на покращення здоров'я членів громади та залучення до активних занять різними видами спорту в межах програми «Енергетичний баланс» через курс спеціально розроблених персональних тренувань. Крім того, зазначена програма охоплює різні вікові групи, починаючи з раннього віку і закінчуючи людьми похилого віку [1].

Не менш гострим залишається питання надання медичних послуг на території загальноосвітнього навчального закладу. Так, за даними соціологічного дослідження, проведеного в межах міжнародного проекту «Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді» у 2011 році щодо якості медичного обслуговування в навчальному закладі, 61 % підлітків відзначили, що їм легко звернутися по допомогу в будь-який доступний медичний заклад без батьків, 19 % підлітків мали з цим певні труднощі, кожен п'ятий не зміг відповісти на це запитання. Поряд із тим, 98 – 99 % опитаних вважають нагальною необхідною в навчальному закладі наявність і функціонування кабінету з медичним працівником. За даними опитування, в 68 % шкіл немає лікаря, в 33 % – медичної сестри. Якщо в міських

школах проблема медичного обслуговування до певної міри вирішується, то в сільських – ситуація майже катастрофічна, у 85 % немає лікарів, у 59 % – медсестер. Крім того, третина опитаних підлітків має низький рівень довіри щодо збереження конфіденційності звернення з боку медичних закладів [5, с. 112].

Прикладом надання послуг шкільним медперсоналом Великої Британії є досвід роботи Луїзи Меттінсон, медсестри однієї з розширених шкіл в Уолверхемптоні. Вона проводить регулярні постійні заняття в обідній час. Учні звертаються за консультацією з цілої низки питань, серед яких найактуальнішими є сексуальне здоров'я, булінг, міжособистісні стосунки, наркотики, вагітність та сімейні проблеми. Її діяльність полягає у:

- залученні спеціалістів до надання особистих, соціальних та медико-просвітницьких послуг (personal, social and health education (PSHE));
- оптимізації поведінки школярів у відповідності до державних стандартів;
- розширенні доступу до послуг, навіть у вільний від навчання час;
- здійсненні моніторингу стану здоров'я школярів [2, с. 17].

Зважаючи на британський досвід, було б доцільно ввести посаду медичної сестри до штатного розкладу навчального закладу в обов'язковому порядку. Крім того, вважаємо за необхідне налагодити співпрацю з лікарями найбільш затребуваних профілів, таких, як терапевт, гастроентеролог, гінеколог тощо і скласти потижневий графік приймання пацієнтів у спеціально обладнаному кабінеті на території розширеної школи. Це дозволить скоротити захворюваність учнів, а також сприятиме доступу членів громади у віддалених районах, особливо в сільській місцевості, де не завжди є навіть фельдшерсько-акушерські пункти, до якісних медичних послуг.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок. На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що британський досвід діяльності розширених шкіл є цінним для впровадження у вітчизняних загальноосвітніх навчальних закладах, оскільки має потужний інноваційний потенціал у напрямі розширення традиційної пропозиції школи. Важливим для українських освітніх реалій є зменшення розриву між школою та громадою, між учнями та їх батьками за рахунок інтеграції соціальних та освітніх послуг у пропозиції загальноосвітнього навчального закладу. Крім того, розширені школи дозволяють подолати низку проблем, які стосуються відсутності належного медичного обслуговування в більшості шкіл, відсутності організованого змістовного дозвілля учнівської молоді, особливо в сільській місцевості, низької залученості батьків до шкільного життя через постійну зайнятість на роботі, а також зниження взаєморозуміння членів сім'ї через низьку педагогічну культуру тощо. Перспективним для нашого дослідження ми вважаємо висвітлення особливостей надання додаткових соціальних послуг у вітчизняних загальноосвітніх школах.

Література

1. DfES (Department for Education and Skills). Specialist Schools Application Guidance [Electronic resource]. – URL : [http : //www.standards.dfes.gov.uk/specialistschools/word/Initial_guidance_05.doc](http://www.standards.dfes.gov.uk/specialistschools/word/Initial_guidance_05.doc).
2. DfES (Department for Education and Skills). Five Year Strategy for Children and Learners. – Norwich : HMSO, 2004. – 116 p.
3. Education Act. Printed in the UK by The Stationery Office Limited under the authority and superintendence of Carol Tullo, Controller of Her Majesty's Stationery Office and Queen's

Printer of Acts of Parliament. – 2002. – 231 p.

4. Положення про психологічну службу системи освіти України зі змінами від 23 липня 2009 року № 687/16703. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0922-99>

5. Стан та чинники здоров'я українських підлітків : монографія / О. М. Балакірева, Т. В. Бондар, О. Р. Артюх та ін. ; наук. ред. О. М. Балакірева. – К. : ЮНІСЕФ, Укр. ін-т соц. дослідж. ім. О. Яременка. – К. : “К.І.С.”, 2011. – 172 с.

В. В. Вознюк

ИННОВАЦИОННЫЙ ПОТЕНЦИАЛ РАСШИРЕННЫХ ШКОЛ ВЕЛИКОБРИТАНИИ И ВОЗМОЖНОСТИ ЕГО ПРИМЕНЕНИЯ В УКРАИНСКИХ РЕАЛИЯХ

В статье проанализирован инновационный потенциал расширенных школ Великобритании по интеграции социальных и образовательных услуг. На основе исследования текущего состояния удовлетворенности образовательным предложением отечественных школ определены существенные несоответствия потребностям учащихся, родителей и членов общины в целом. В результате компаративного анализа деятельности британских расширенных школ очерчены возможности внедрения отдельных аспектов положительного британского опыта в практику украинских общеобразовательных школ.

Ключевые слова: инновационный потенциал, расширенные школы, интеграция, социальные услуги, образовательное предложение.

V. Voznyuk

THE INNOVATIVE POTENTIAL OF EXTENDED SCHOOLS OF GREAT BRITAIN AND POSSIBILITIES FOR ITS IMPLEMENTATION INTO UKRAINIAN REALITIES

Today global changes indicate the direction of European integration, which involves mutual exchange of positive achievements of world countries in all life spheres, particularly in education as the main driving force for development. Ukraine as a country that emerged from the Soviet Union since gaining independence and until today has considerable educational potential. However, the world is actively changing, acquiring both positive and negative experiences. Unfortunately, such problems as deterioration of students' health, lack of access to meaningful leisure, unwanted youth pregnancies, the growing gap of misunderstanding between school and family, isolation of community members in remote areas (small towns, villages and settlements) from cultural life, educational development, favourable conditions of socialization etc., are common to many countries. The wealth of every nation depends on its positive experience. That is why investigating and implementing the positive achievements of developed countries, in particular Great Britain is interesting, in our opinion. The article analyzes the innovative potential of extended schools of Great Britain in the process of integration of social and educational services. Based on the research of the current state of satisfaction with the educational offer of Ukrainian schools, significant inconsistencies with the needs of students, parents and community members in general were identified. As the result of comparative analysis of the activities of the British extended schools the possibilities for implementing certain aspects of positive practice in Ukrainian secondary schools are outlined.

Key words: innovative potential, extended schools, integration, social services, educational offer.